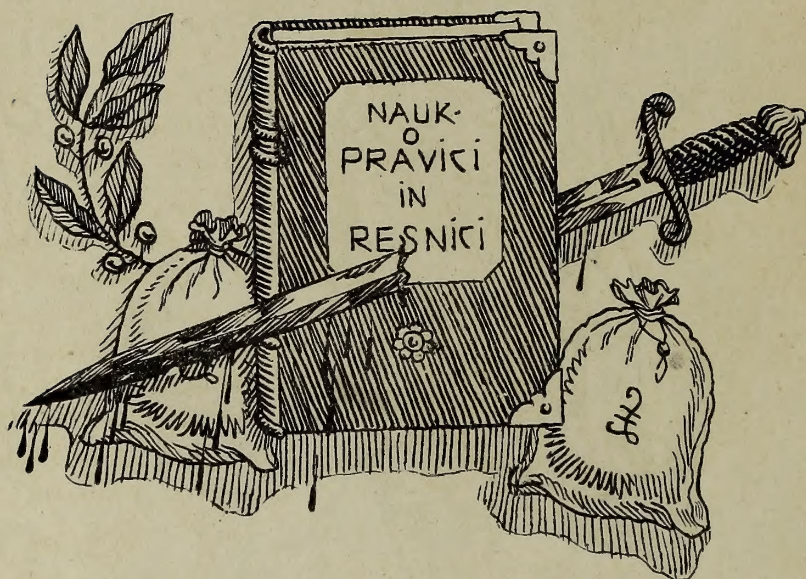
Henrik Smrekar, – črnovojnik.

1919
Založništvo
Umetniška
propaganda
Ljubljana.

Lit. J. Blaznika Nasl. Ljubljana.

NAUK
O
PRAVICI
IN
RESNICI

„Človeško življenje je kakor vojaška srajca:
Kratko in – pos-ano!" (Prosto po „Simplicissimu".)

*

Usodnega leta 1914 je tudi H. Smrekarja zadela prilika, da si poišče tornistro, v kateri je bila skrita maršalska palica. ~

Na prvem prebiranju črnovojnikov so dali izvedenci H. S.-ju obvezno dovoljenje za ubijanje takozvanih „sovražnikov." ~

M. Pugelj je trdil, da je bil H. S. potrjen, ker je pregrdo gledal. ~

Nekdo pa je bil potrjen, ker je zdravnikova vinzinka preslabo vlekla. ~

H. S. jo prisegel in sklenil, da hoče dosledno varovati svojo jugoslovansko čast. —

Za vpoklic k vojakom se je temeljito pripravljal s 6 tedenskim stradanjem, s pretiranimi „užitki", s trdim delom in s krepkim preklinjanjem vlačuge Avstrije.

15. febr. 15 je bil v „enoletnega prostovoljca „Janeza" preoblečen. ~

Na prezentaciji se je izkazalo na njem in na tovariših, koliko bolezni more en sam človek prenašati, ne da bi na svojem zdravju količkaj škode trpel.

Uljudno ponudbo, naj postane, če že ne general, pa vsaj Vereščagin II., je nehvaležno odklonil. ~

H. S.-jeva fantazija ni potrebovala realnosti, saj je že pred vpoklicem k vojakom izdelal po naročilu „Katoliške bukvarne" v Ljubljani vojne risbe tako groznega značaja, da so naročitelji prebledevali od strahu, – češ da vojna vendarle ne more biti tako strašna.

Življenje v „cukrfabriki" je bilo zabavno. Uniforma je nekatere tovariše v nekaj dneh prečarala iz srditih sovražnikov Avstrije v vnete vojščake-„patrijote". Neki učitelj pa je „Exerzierreglement" že kar s seboj prinesel.

Vrvenje pred „cukrfabriko" je bilo pisano. Kdor je videl te brhke črnovojnike, je moral biti prepričan, da bo Mme Avstrija partijo izgubila.

Veselih intermezzov ni manjkalo. Tako je n.pr. nekega dne skočil obupan črnovojnik v Ljubljanico in se je sam za večno superarbitriral. Tovariši so ga zavidali. ~

H.S. je nekaj dni spretno premetaval svoj „Kolee" v dežju in snegu — za šport.

Le povelja: „Brust heraus!" ni mogel zadovoljivo izvršiti, — kajti, če je pokazal prsa, mu je zmanjkalo hrbta. ~

Ko so pa zahtevali, naj se liki kača plazi po trebuhu v blatu in v plundri, je dejal: „Zapik!" ~

Ker je po sreči vendarle iztaknil vsaj sijajno bronchitis, se je zadovoljen podal na marodno vizito. Tam so zdravili homeopatično. Vsak bolnik je dobil žličico vodenega „blaževega žegna". ~

Ker se H.S. ni hotel zadovoljiti z „3 Tage liegen", je „poslal" prijatelja-medicinca, tretjega Madžara na mesto onega „mulca", ki ga je hotel s to malo koncesijo odpraviti. ~

H. S. je v prijetnem drgetu preležal 6 dni. Tovariši so bili med tem odgnani v Breže, H. S. pa je imel proste roke. — V svrho „Konstatirunge" si je izbral zdravnika, ki je že prej opozorjen H. S.-a oblečenega preiskal. Izmed od zdravnika pomnenih bolezni si je izbral najsimpatičnejše in je zapisnikarju diktiral svojo popolno nezmožnost za vsako vojaško službo.

Godili so se čudeži: bolni so bili zdravi, zdravi so bili bolni. —

H. S. je dobil dopust do novembra 1915. Ker pa avstr. verolomnežem ni zaupal, je prijatelja v vojaški pisarni posvaril, naj mu ne kvarijo veselja pred določenim terminom. —

Pozivnice za 1. maj H. S. res ni prejel. —

Med tem je detektivstvo, ovaduštvo čimdalje bujneje cvetelo. Mož ženi ni zaupal — po pravici, niti žena možu ne, — prijatelj je zvestega, takisto preplašenega prijatelja gledal krivo — nezaupno. — Kdor je spregovoril za Avstrijo, je bil sumljiv, kdor je zinil zoper Avstrijo, je bil sumljivejši, kdor je molčal, je bil najsumljivejši. Skratka, človek še sam sebi ni zaupal, da se nenadno sam ne ovadi. —

Žonska obrt se je bohotno razpasla; vojni vihar je razdeval deviške vence; priljubljenih, več ali manj nedistinguiranih tujcev ni manjkalo.
Babice so imele polne roke dela.

Svetniki v cerkvah so se dolgočasili; ženske so pile za žive in mrtve; večji del ženâ od veselja, manjši del pa od žalosti, ker môž ni bilo doma.
Bog, mamka božja in vsi svetniki in svetnice so preslišali marsikatero pikro javno žalitev svoje časti.

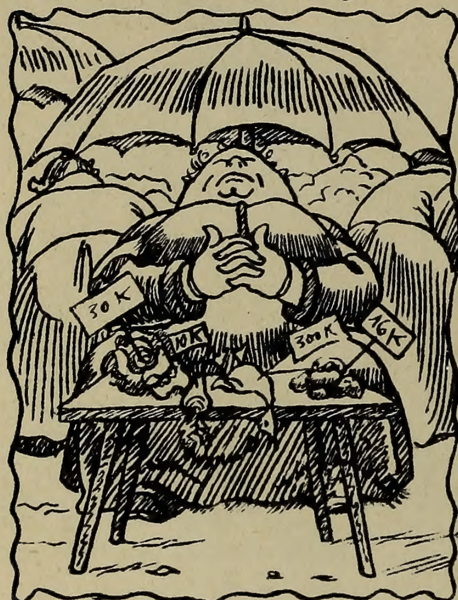

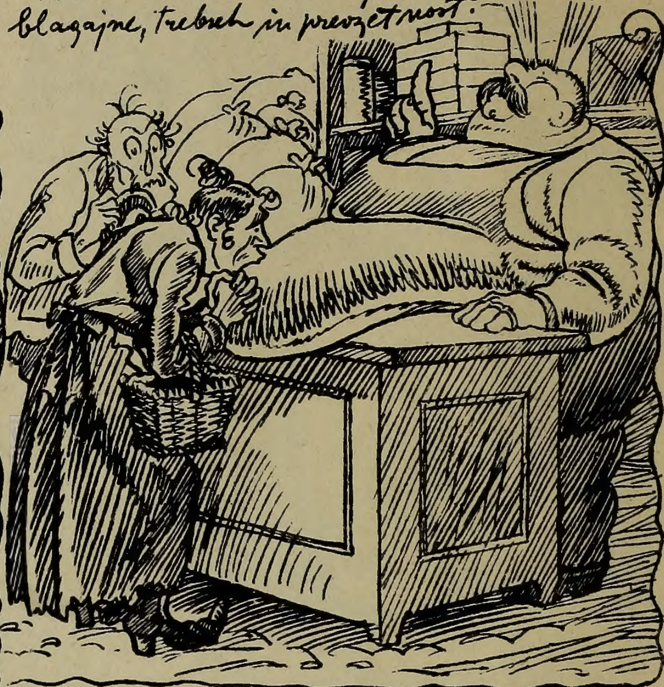
ObisKal nas je vojni Kruh in druge nadloge. OblastniKi so nam dajali malo (razun naredb in odredb), zahtevali neizmerno.

Suhi bajer je pil Kri neškodljivih državljanov po zaslugi degeneriranih vojaških sadistov. (Škodljivi so bili vsi na vladi.)

Vernim častilcem boga Kapitala so rastle blagajne, trebuh in prevzetnost.

Švabi, Ki so se malo prej že jeli zanimati za lepoto slovansKih jezikov, so triumfirali, rodoljubi so upali in obupavali, veljaKi-politiKi so paradirali z avstr. patrijotsKimi masKami.

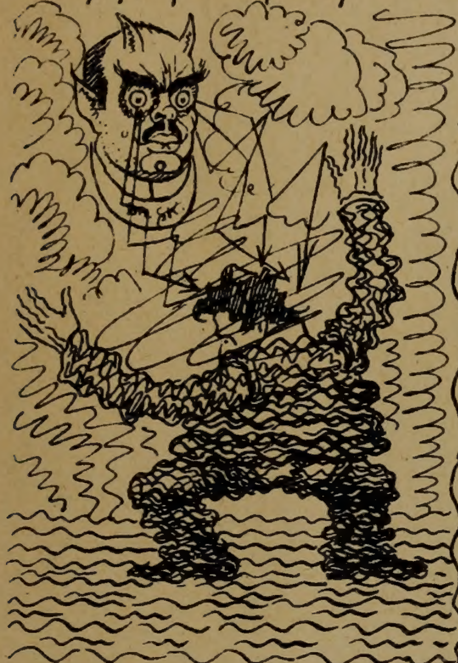
H. S. pa je Kljub slavnim avstr. in nemšKim zmagam žvižgal, popeval in popival z družbo ali Kar sam.

4. avgusta sta prišla 2 moža s policije H. S.-jev „atelje“ pospravljat,“ češ da je zagrešil nebroj antipatrijotičnih zločinov – v sliki in besedi. ~

H. S. jima je uslužno pomagal. Ker je zahteval skrajno natančnost, sta se moža ogorčena oprostila, da jima opravek ne gre od srca. ~

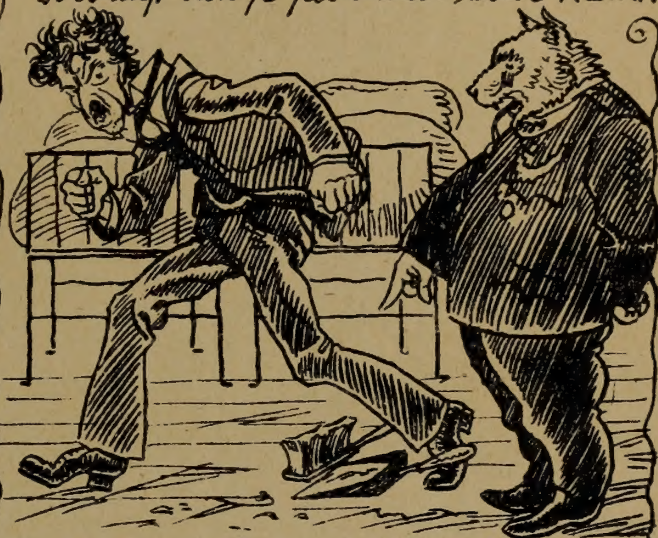
Nato sta moža H. S.-ja spremila na policijo k dr. Skublu. – Anonimna ovadba je H. S.-ju očitala razun umora lastne matere vse mogoče zločine. ~ Dokaz za njih možnost je bil H. S.-jev policijsko dokazani alkoholizem. ~

Nato so H. S.-ja internirali. ~

V policijskem zaporu so ga skušali dresirati za služkinjo. (NB! „standesgemäß!“)

Poldrugi dan je posnemal leva v kletki.

Diskreten policist je H. S.-ja po ovinkih odvedel na ljublj. Grad. Tu je H. S. 4 dni bolhe dresiral. Laške uši se ga kot zakrknjenega Jugoslovana niso upale lotiti. ~ Poslušal je godbo ruskih lopat, ki so jih vjetniki – Italijani na dvorišču natikali, in blazno tulenje laških ranjencev, ki so jih baje brez narkoze operirali. ~

Hrane ni mogel definirati. Najbolj je bila podobna razrezanim kuhinjskim cunjam v omaki iz pomij in iz cestnega blata. ~

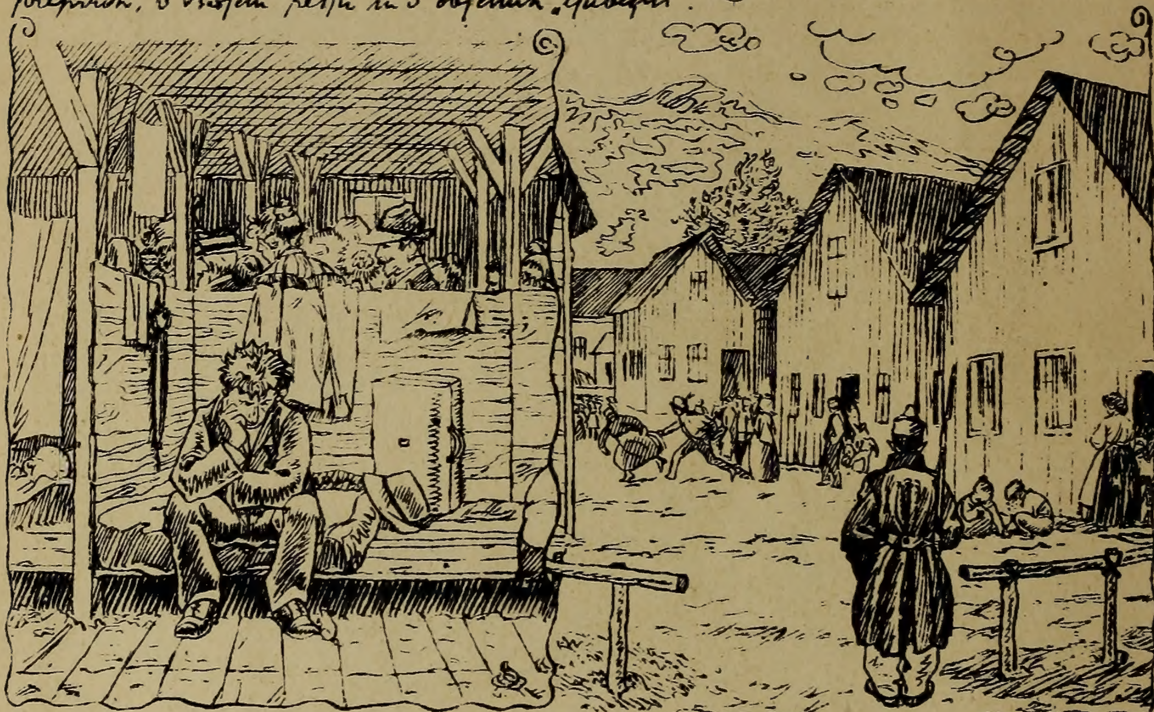
Z zanimivo družčino so gnali H. S.-ja naprej v Wagno pri Lipnici. ~

V Tamkajšnji stoji se je premetaval 2 noči-ni. Tudi slammin ni preklinjal Kričanje bolnega otroka, ki je „na srečo" drugo jutro dal slovo vsem nadaljnjim užitkom tega življenja. ~

Stražar je tulečo mater tolažil. „Na, wegn a por Kilo Fleisch so a G'jammer!" ~

Zapita človeška čreva je tavala naokrog in utapljala svojo bol v vinu, v prepirih, v divjem petju in v objemih „ljubezni". ~

Z razdraženo veselimi Lahoni (vmesno na -ich) se je H. S. nato v živinskem vagonu bližal neznanemu končnemu cilju. Solidarnost je bila neomejena. Gimnazijski ravnatelj in bankir sta se prosto in presrčno zabavala z notoričnim vlomilcem. Ker se H. S. s „sotrpini" ni znal meniti po laško („svakščino" je zametal) ter se je zabaval z opazovanjem svoje družbe in se le tu in tam kakšnemu srečno razumljenemu laškemu dovtipu nasmehnil, — so ga smatrali za „špijo". Dva izrazita kriminalna tiča sta naperila zoper H. S.-a nekaj jasnih groženj. Da jim dokaže svoj pravi „poklic", H. S. vrže s par potezami nekaj opazovanih obrazov kar med vožnjo v svoj notes. „Preciso, preciso!" Situacija rešena. Odleglo je vsem. ~

Preko Oberhollabruna naslednji dan peš-izlet v Enzersdorf. Slovesen sprejem. „Wia Sie sich olle glaich kennan! San schon d' Richtigen! Z'samaschiaßn sollt' ma dö ganze Banda mitanand!" je dejal modri stražar.

Družba je bila nepopisno mešana. Doktorji in bankirji, morilci in tatovi, prostitutke vseh kalibrov in menihi, umetniki in trgovci i. t. d.

Okrog kostanja na dvorišču se je v hipu zbral cel vrt izbranih cvetov iz tržaškega albuma zločincev. „La bella bestia" je predsedovala. Vsem dobro znani tajni policisti so se v napeti zadregi smolili okrog interniranceo.

Vladal je popolen, več ali manj diskreten Komunizem. Še nohte bi ti bili brez bolečin sneli raz prstov, da so jih mogli porabiti.

Vsak dan so družbo „sortirali". „Krema" je ostala v Enzersdorfu, ostale so v pagna druga taborišča odpremili.

Po veseli vožnji je H. S. končno dospel v Mittergrabernu. (S posredovanjem vina se je med vožnjo toliko sprijaznil z Lahom da so ga nazivali „slavise Bruder", un büon diavolo.)

Za taboriščnimi plotovi ga je pozdravil široko se režeči obraz Vlad. Levstika in drugovi.

Živijenje v tem taborišču ni bilo nezabavno.

Po kompromisu s „poveljnikom" – orožn. stražmojstrom vina ni manjkalo. (Žep g. stražmojstra se je pri tem nekoliko zredil.) Hrana je bila vsaj toliko dobra, da je bil ljubl. odvetniški koncipijent lahko po pravici nevoščljiv.

Občutljivejši „trpini" pa so si postavili na „prostem" svoja zasebna ognjišča. Plemeniti V. M. Zalar je žrtvoval vse svoje moči za telesni (deloma tudi za duševni) blagor slovenske kolonije. Vlad. Levstikov golaž pa zasluži svetovno slavo. Da je Levstik postal kuhar — kralji bi se trgali zanj.

R. Pustoslemšek, „capo squadro", — je bil vsako jutro podoben muhi, ki se zaletava v uho. „Dignite se, za Boga ...."

Razburjenje vsled globokega prodiranja Nemcev na Rusko je bilo v slovanski koloniji skrajno napeto. Vnemale so se živahne debate med pesimisti in optimisti. Dr. I. Lah je vsak ruski poraz smatral za genijalno-„prefrigano" potezo Rusov (in antante sploh); F. Žgur, trgovec in pesnik, (vulgo „atjec Žgurok") pa je venomer „jejzes-al" in vzdihoval, — pomirjeval se je z ježo na Pegaziču.

Včasih so zahrumele žive bitke med Lahi in Slovani (ozir. Slovenci.) „Barbari" sem, „porchi" tja! Celo vojaška straža je bila včasih vznemirjena. Tudi italofili in italofobi so se marsikdaj neprijazno spogledovali.

V večernih urah so se s potrkavanjem vinskih kozarcev glasile po baraki po vrsti — marseljeza, „Onamo onamo", ruska himna i.t.d. (Lahi so se deli po svoje.)

Vladala je popolna svoboda govora, ki jo je posebno V. M. Zalar rad obširno izrabljal — na izredno veselje „atjeca Žguroka".

H. S. je bil v takih trenutkih zlate jetniške svobode odkrito vesel in je Ljubljančane pomilovał.

Nervoznost tovarišev je rastla in padala. Kadar je Vl. Levstik na svoji postelji otvoril svojo pisarno, — je bliskal z očmi in kazal vse svoje zobe, — še tiger bi bil stisnil rep med noge! Hu!!

Prenatesno in neprestano drug ob drugem živeči, so se tovariši drug drugega naveličavali, — si včasih malce pristudevali, — tu pa tam so se jeli že skoro sovražiti!

Zabavnih prigod nemalo (posebno erotičnih in fekaličnih) —, ki jih pa moramo preskočiti, — proč vsled omejenega obsega te brošurice, drugič pa —

vsled preobčutljivosti naših estetov in moralistov. O teh zaderah Vam bo morda Vl. Levstik hotel o priliki kaj povedati. (Meni se naši esteti in moralisti preveč smilijo.) ~

H. S. je kljub skrajni neprimernosti atelierja „ovekovečeval" svoje nesarne tovariše in jih je iz goleža človekoljubja zabaval z erotičnimi groteskami v risbi in besedi. ~

28. sept. zvečer je povabil žandarm H. S.-ja na „spremembo zraka", na potovanje, (nezmeno kam.) ~

Prve trenutke je imel H. S. radi obilice svojih starih „grehov" zoper Avstrijo zelo neprijetne občutke na svojem vratu. ~

Tovariši, posebno neko češki žurnalisti, so sočutno-tajinstveno šepetali med seboj. ~

Za hip je bilo najverjetnejše, da je H. S.-jevo življenje materi Avstriji popolnoma odveč. ~

Pri poslovilnem kroku pa je H. S.-ja nenadno popadla divja veselost, da se poskusi z avstr. pablji v boju. ~

H. S. je še malo premislil, pa se mu je zazdelo, da godlja ne bo prevroča.

V častnem spremstvu „angelja varuha," orožn. stražmojstra, ga je pot peljala v Judenburg k kadru „Janezov". ~

Spotoma sta si H. S. in „angelj varuh" dvorila s havanskimi viržinkami, s sadjem in piškoti. ~

Potovanje je bilo prijetno, brezskrbno, da nikoli takô. ~

V Judenburgu so H. S.-ja kot veliko dragocenost shranili v vojašnici. 100 oči je pazilo, da se mu kaj slabega ne pripeti. ~

Drugi dan je na marodni vizitì dr Tone Jamar odločil, da je H. S. spet spremembe zraka potreben. ~

Še isti dan ga je prekrut (v civilu konjski hlapec) z drugimi vred spremil v Scheifling (Žajflink) ~

Poveljnik oddelka rekonvalescentov je bil v veliki zadregi. Debela priporočilna pisma (z oznako p.v.) so mu glede H.S.-ja nalagala težke skrbi. „Was soll ich machen mit dem Kerl?! Gleich einsperren kann ich ihn nicht, also was?“

H.S.-ju je bila prestopitev mej garnizije strogo zabranjena.

Poveljniku se je zdelo preintimno občevanje H.S.-ja z navadnimi rekruti silno sumljivo. Ko pa je pro teden minil, ne da bi se bila posadka uprla, je bil nekoliko potolažen.

Dasi so H.S.-ja poveljniki (posebno nadporočnik, ljut German) neuljudno in nekateri tovariši uljudno vabili na vojaško službo — je H.S. z malimi izjemami dosledno sledil le svojim civilnim nagonom.

Službeno je bil nekoč brez takta pomaknjen v geometerski stan. Popraviti in dopolniti je moral načrt trga Žeyflinka; datiral je še izza časa Marije Terezije!

Poskusom, ki so ga silili na ofic. sodelovanje pri patrij. prireditvah, pa se je premišljeno izvil. Nekoč je tako prireditev celo onemogočil (na veselje brumnih Tržanov.)

Bolj je dišal H.S.-ju in vsem tovarišem strogo prepovedani alkohol. Poleg njega je z zanimanjem študiral polpasje obraze štajerskih deželanov (švabskih kajpak!) Čar tamošnjih „krasotic“ je H.S.-ja kaj malo mamil. Vsekakor so bile od pasu navzdol in odzadaj pogledane mnogo mikavnejše nego v lice in v pogovoru. Najlepši med njimi bi se po pravici laskal: „Gelica!“, saj je imela prelepo mnogo obetajočo golšo......

In ta krasna pokrajina — last teh polljudi?! O Bog, zakaj tako?!....

V pogovorih z izkušenimi vojniki je H.S. spoznal vse strahote fronte do najmanjše podrobnosti, zato se mu je lastna preskušnja zdela nepotrebna.

Glavna H.S.-jeva skrb je bila superarbitracija. Po težkem prizadevanju si je nabral 3 zdravn. spričevala. Omembe vredno je spričevalo št. 2, ki mu očita — škiljenje (Med preiskavo je H.S. zdolgočasen poškilil na navzočo brhko „sestro“.)

Neusmiljena „morija" v Žajflinku je bila za vseh muk navajene stare vojščake neznosna. Ljudje, ki so se kosali v bahanju s svojim ubijalstvom, so se kakor mali otroci malodane cmerili od nepremagljivega domotožja in so se prostovoljno oglašali za zdrave in za fronto sposobne, le da so se mogli za 14 dni zateči materi domovini v krilo. „Morija" je bila sistematična...

Dr. Tone Jamar je marsikoga s silo povlekel iz strelskega jarka. Že bedasto-nesramnim sleparjem je včasih v šali zagrozil: „Še v posteljah vas bodo nosili v jarke!"

Prihajale in odhajale so čudne prikazni. Ta ali oni je bil že bolj za zrezek pripravljeni, temeljito razsekani kepi mesa podoben nego Adamu v raju. Za nekatere bi komaj cunjar iz usmiljenja odrinil nekaj stotčenih petic.

H. S. kot „vojak" ni užival prevelikega ugleda. Pri prvem raportu ga je od njega razžaljeni nadporočnik nahrulil: „Sie sind überhaupt ein großer Civilist!" — Tovariši, ki so paradirali s svojimi junaštvi, so ga malodane zaničevali, ker je večkrat izjavil, da ga prav nič ne veseli, ljudi kar od kraja pobijati (brez pravične izbire), posebno pa ne v službi Moloha-Kapitala.

„No, dejte se sleč'!"

Joško Žiherl i. dr. so po svoje pripravljali pot za veleizdajstvo. Vojaška oblast jih je ščitila pred napadi od strani štajerskih potvor, ki so „Janeze" večkrat odlikovale s častnim naslovom „veleizdajniki"...

Sitnega nadporočnika je H. S. uklenil s tem, da si je pridobil naklonjenost gospe majorke (oprostite! — zares le s pokazanjem plodov svojega peresa in čopiča!)

Nadporočniku končno ni nič drugega preostalo, nego da je pri neki „Standesrevíziji" udano vzkliknil: „Na, der hohe Herr laßt sich so nie sehn!"

„Visoki gospod" H. S. se je med tem zabaval v hramu jedrnate Monakovčanke v Teuffenbachu. (Oprostite, zlikovci! V vinskem hramu!)

Neko slučajno enodnevno odsotnost nadporočnikovo je H. S. izrabil za službeni izlet v Judenburg. Zabičili so mu, naj se vrne še isti dan. H. S. pa je za tri dni in tri noči utonil v brezmejnem veselju Judovega. 3. noč ga je oficirska patrulja pod vodstvom nekega nadutega Rebolja-Totalno nasutega zapisala. Poleg njega Ivana Cankarja („Tiiii, al' nisem res en fejst soldat!")

S. M. Peruzzija, Avg. Arselina, najlepšega fanta cele Kranjske, velikega „dobrotnika" Janezov, spretnega ponarejalca dovoljenj čez uro i.t.d. („...unverschämt, aber liab!"...) i. dr.

H. S.ja so zastonj iskali pri vseh kompanijah v Judenburgu......

V Zajflinku je usmiljena gospa majorka s svojo mogočno roko zaščitila ubogega dezerterja, ki so ga nato malo „zašili". (Le 30 dni zapora v vojašnici.)

Ker pa H. S.ju določeni lokal ni ugajal, se je preselil v lepši kraj, kjer si je improviziral svoj atelje – na zabavo vseh tovarišev in predstojnikov. ~

To je bil H. S.jev najlepši čas vojaškega „službovanja". Blagre vojaške kuhinje (5 pedi pred nosom) je v obili meri izrabil. („Maščevanje!!!") ~

Zapor pa je odsedel v voj. zapisniku. ~

3 dni pred koncem tega zapora so ga zgodaj zjutraj pobrali s postelje in so ga gnali v Gradec v garniz. bolnico. Spet v zapor – kajpak! ~

(Ker mu je nekaj „dišalo", si je v boln. stranišču prej zbasal nekaj „muhč" t. j. bankovcev v nogavico. („Za vsak slučaj, nič se ne ve... !") ~

Arestantje so ga sprejeli z velikim hrupom in so mu dajali nasvete in navodila, kako se na - najpraktičnejši način zblazni. H. S. se je otresal, na tihem pa se je odločil za zabaven „Verfolgungswahn"! ~

Drugo jutro debut o priliki zdravniške vizite. H. S. se je skril pod odejo, tresoč se po vsem životu. Zdravnik ga je s težavo privabil na dan, tolažeč ga z milimi besedami in gladeč ga po glavi in po licu. Na zdravnikova prašanja je sunkoma in hlastno odgovoril le, da ga hoče papež slovenske slikarije R. Jakopič uničiti, R. J.eva žena pa da ima povsod zveze in hujska zoper njega. A zdravnik da je hinavec! ~

Po viziti so tovariši H. S.ju častitali. Ta pa jih je začudeno debelo gledal. ~

(V nekaj dneh je H. S. spoznal značaje zdravnikov, pa se je odločil za druge metode „prodiranja“ Šel jim je nato na pol pota nasproti, drugo polovico pa je prepustil zdravnikom.) ~

Neprestano se menjajoča družčina v zaporu je bila velezanimiva. Renomirani tatovi, odlikovani vlomilci, ugledni rufijani, veseli muzikantje, polblazni revaži, pristni idijoti, sploh docela blazni vseh vrst, cela vrsta premetenih simulantov i. t. d. ~

Nekemu Hrvatu (in še marsikomu) je n. pr. se je zmešala pravna zavest. Nekoč je nekoga bacnil v morje, pa je dobil za nagrado le 8 dni samotne celice, a v tem slučaju je „sedel“ že 45 dni, „a za niš!“ ~

Nikjer na svetu H. S. ni naletel na ljudi, ki bi se nasproti njemu tako dostojno, uljudno in uslužno obnašali nego so se ti sloveči zločinci. Naravnost gentlemani! Celo ljubljanski frakarji bi se mogli kaj lepega naučiti od njih, (če bi se hoteli — kajpak!) H. S. je govoril z njimi kot človek s človekom. (To so bili romani, drame!) O H. S.-ju so dejali: „Dös is a Gwifter!“ ~

Vsako jutro so arestantje čakali novic: koga izmed znancev so obesili, koga ustrelili. — Preštevali so dneve svojega zapora in tekmovali v opisovanju svojega „mučeništva“. ~

Posebno zanimivi so bili blazniki: eden je noč in dan molil, drugi je cel dan dozdevne muhe lovil, tretji je venomer jokaje zahteval svojo obleko, da pojde „domov k svoji materi“, četrti se je oklical za albanskega cesarja in je razdeljeval ministerstva, peti je cele noči klel „hudiče, k' se na kolesih pelâjo čez mošt“, šesti si je narezal vrat z žlico, ki jo je bil nabrusil na robu postelje, sedmi se je poskusil s spodnjimi hlačami na klopi obesiti i. t. d. i. t. d. ~

Bosanski imam je „preperal" svoje sure, boln. strežnik – tržaški fakin in brivec je spremljal na mandolini svoje laške popevke, neki hermafrodit pa se je zdaj cmeril, zdaj cvilil svoje pesmice v altu.

Justična straža je arestante zavidala in blagrovala za njih mirno zatišje, za dovoljno hrano, posebno pa za dobri kruh. Marsikaterega stražarja so dobri arestantje napitali. V zahvalo je straža arestante skromno zalagala s prepovedanim tobakom.

Zdravniki so s Slovani v obče manj prijazno ravnali, Bošnjake pa so imeli kot trdovratne simulante še celo „na piki." Ti ljudje bi se bili dali zares rajše ubiti nego da bi odnehali od svoje zakrknjenosti.

Posebno trdovratne grešnike so eterizirali in omamljene preskušali in izpraševali.

Politične borbe seve tudi v bolnici niso počivale. V pijanosti zmagoslavja so Nemci Slovanom obljubljali „kozje molitvice" po vojski.

Prekletstvo ljubezni je polnilo tudi te prostore. Tu so se kuhali najdivjejši maščevalni naklepi, pripravljali so se izvirni burni zapletki bodočih krvavih zakonskih in nezakonskih dram.

H.S. je slej ko prej neštetokrat preklinjal skrivnosti svetega skarabeja!

Mefisto pa mu je šepetal („Takorekoč", — ne podtikajte H.S.-u halucinacij, vi zlikovci!):

„Če se zaljubljenca čutita kot „enoto", drug drugega popolna last, drug drugega dopolnilni organ: Kakšna plemenitost tiči v tem, da skrbiš n.pr. za svoj nos? Ni li najvzvišenejša ljubezen med moškim in med žensko do skrajnosti pritiran „grdi" egoizem? Res, — recimo, „darujeta" se drug drugemu, — a oba sta „eno", — Kdo pa ne bi sam sebi vse najboljše privoščil?... Li niso ženske, ki ljubijo vse moštvo, moški, ki ljubijo vse ženstvo, — edino pravi altruisti?.... Ni li etično vzvišenejši mož, ki iz ljubezni do svoje poželjive žene pomaga njej z veseljem prave požrtvovalnosti, da mu natakne najobširnejše rogove na čelo?.... Ni li ljubezen, sv. zakon skritali očiten srdit dvoboj za popolno nadvlado?.... Dvoboj, v katerem zmaga večinoma vseh zvijač polna

lisica, dasi morda na videz udana, s kožo ovčice pokrita?.. Ne vodi ovčica zateleba=nega volka na konopcu?.... Ni li tuda zaljubljenost duševna bolezen, delirij?.. Ali nisi nekoč sam, romantični osel, zaverovan v mili obraz „čiste, brezmadežne devičice" za nekaj časa popolnoma prezrl, da je imela kozje noge, zelo, zelo kosmate?.... Si gotov, da te „brucovstvo" nikdar več ne premaga?.... Ni li zveza umnega moža z neumno žen=sko, pametne žene z bedastim moškim - Sodomija?.... Ne bi kazalo, lirične poete-lune=nadarje zapreti v sanatorij?. ....

In prijateljstvo?...Je bil kdo kdaj prijatelj človeku, ki mu ni prijal, ki mu ni na en ali drug način „služil", - bodisi da sta se tega popolnoma zavedela ali ne?....

Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!.... O vzvišeni egoist!...In praksa!...

Zlobne, degenerirane ovce iščete „nadčloveka"/ - a ste ga našle „človeka"? Pa se predrznete ljubiti same sebe? ...."

Take sitne muhe je H.S. preganjal z raznimi risanimi šalami, prikupljivimi predrznostmi, ki je z njimi obkladal svojo okolico, - tudi gg. zdravnike. Samemu sebi tudi ni prizanašal, - „jednaka pravica za vse!"

Njegove fantastične, skrbno prikrite, dvoumne „zafrkacije" na ža=lostni karneval svetovne vojne, na avstr. razmere v obče, na razmere v bolnici posebej, - so gg. zdravniki - čast jim! - dobro razumeli in za=krili s svojo diskretnostjo.

Veliko smeha je vzbudilo njegovo poročilo o lastni vojaški in „politič=ni" karijeri, (opremljeno s 16 skicami.) To je izročil zdravnikom kot prilogo k svojemu aktu, češ da je sam o sebi pač najbolje informiran.

Korporal iz boln. pisarne, (Michael Oberstoißner), je k osmu temu početju pripomnil: „Weg'n dem Mensch'n kom'n di Döktoren an ganz'n Vurmittag zu kaner Arbeit net!.... So was kan ei'm normal'n Mensch'n net einfall'n!"

H.S. je te besede slučajno slišal in je odgovoril: „Ei'm ganz nor=mal'n Mensch'n fallt überhaupts nix ei'!"

Po 5 tednih preventivnega zapora, v svrho temeljite preiskave H.S.-ovega zdravja z ozirom na v ovadbi očitano „simulantstvo" je bil H.S. izpuščen.

Zdravniki so na podlagi dolgega zdravn. spričevala najvišji voj. oblasti predlagali, naj H. S.-a črtajo iz vojaških list. —

Višji zdravnik mu je častital: „Gratuliere! Es wäre schad' um Ihr Talent!"

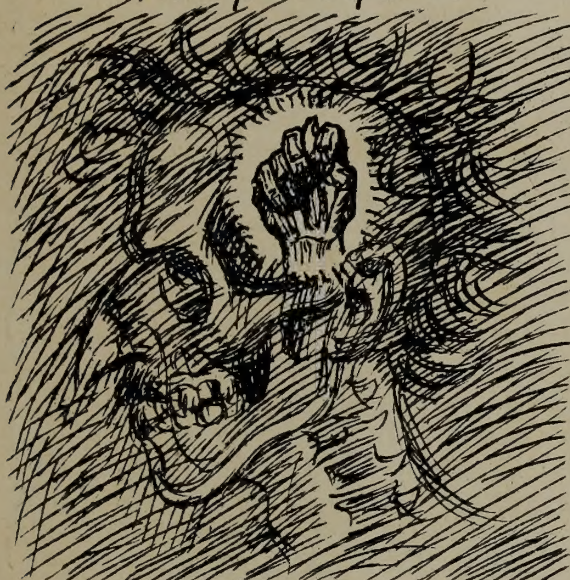
Tako je H. S. zapustil bolnico, vsled „morije" oslabljen, a v bistvu zdrav. Sicer je bila navada, da je bolnik prinesel v bolnico eno bolezen, a odnesel najmanj tri. —

V Zeiflinku so tovariši H. S.-a hrupno sprejeli. Čudili so se, da je vislicam ušel in mu častitali s pristnimi, izbranimi „janezovskimi" izrazi, ki niso bili laskavi za višje vojaške gospode. —

G. major je H. S.-a opominjal, naj se zadrži dostojno, naj ga ne „lomi": „Sonst sperr ich Sie unbarmherzig ein!" (Že spet!!!)

H. S. je poslal prijateljem v Judenburg sledeče poročilo:

Röntgen-Befund:

„Großer Fremdkörper im Gehirn." ~

Po policijskih poizvedovanjih v Ljubljani pri materi je bil H. S. nekaj tednov zatem črtan iz vojaških list. (Težka psihoza na podlagi hereditarnega alkoholizma.) ~

(Neki hudobni „prijatelji" pa so trdili, da H. S. dissimulira.)

Kljub priganjanju vojaške oblasti se je H. S. težko ločil od Judenburga. Nekaj dni se je še zibal na visokih valovih pijanega veselja. Slavna strižna kompanija mu je dala na omejeno razpolago zalogo denarja in drugega prijetnega in koristnega blaga.

Ta kompanija se je v obče izmed vseh kompanij najbolj odlikovala v ljutem boju s sovražnikom — alkoholom — in z „nežnim" spolom. Zares so bili vsi napori frontarjev vpoštevanja nevredna malenkost v primeri s hrabrostjo in vstrajnostjo judenburških strašnih junakov. Trdno so se držali tudi v uničevanju zalog jestvin i. dr. in tako maščevali pomanjkanje svojih bratov frontarjev — nad nasilnico Avstrijo. Težko breme divjega veselja so tudi kot namestniki teh bratov voljno in požrtvovalno prenašali. („Kulturo" so zaprli v temnico.)

Vseh njihovih slavnih „polomij" se v detajlu niti dotakniti ne utegnem. Tudi za njih samopoveličevalno, a po pravici zasluženo himno tu — žal! — ni prostora! ~

Edini disharmonični element v tem peklu veselja so bili razcapani, mršavi, polživi invalidi in napolinvalidi, ki so se plazili po Judenburgu kot nekak „memento bellum" za preživo veseljake. Saj za drugo rabo itak niso bili več.

V spremstvu ogromnega mačka — ne! — divjega tigra! — se je H. S. pripeljal v Ljubljano. ~

Vse pri starem! Le tu pa tam je bila kaka redka „devica" nekoliko bolj napeta čez pas. Ta ali ona vesela deklica je zamenjala umazano in raztrgano obleko z elegantno toaleto in je omamno-sladko dišala. Policijski nadkomisar dr. Skubl se je pri svojem poslu polagoma seznanil z nepreglednim številom boljših in slabših gospodičen i. t. d.

Legije ranjencev in invalidov, ki so popadale na Venerinem mejdanu, so željno pričakovale povratka dr. Demšarja v Ljubljano. ~

V nebo so vršale čimdalje silnejše kletve ubogih in zatiranih. Orgije krog zlatega teleta so postajale čimdalje divjejše i. t. d.

Splošna morala, ki je prej le šepala, je bila zdaj docela polomljena, slepa in gluha.

Le slovenski politiki-optimisti so blaženi gledali v nebo, s prekrižanima rokama, in čakali, kdaj jim pade odrešenje in prerojenje naroda iz nebes. ~

H. S. Ju so vojaški sodniki v Ljubljani predlagali, naj se da radi razžaljenja Nj. Veličanstva po prekem sodu obesiti ali pa naj sprejme vsaj 15 let „zatišja", kar je pa H. S. naveličan nehvaležno odklonil. ~

Z dr. Skublom je po posredovanju svojih „agentov" sklenil skoro „prijateljski" premirje... ~

Nekonfiniran je premišljal o tragičnem predpustu svetovne vojne. Primerjal je ljudi in živali med seboj. Volk kolje, če je lačen, ljudje pa uprizarjajo po smešno-vzvišenih devizah najdivjejša mesarjenja med seboj, ko so presiti. ~

Pisatelj g. Wied se je ustrelil takoj ob začetku vojne. Revež ni prenesel razočaranja, da se je dal od „Kulture" za nos vleči, ni prenesel neskladja med blago mirovno teorijo in kruto vojno prakso...

Kaj je resnica? Kaj je navzgor, kaj je navzdol? Je navzgor navzdol, ali navzdol navzgor?.. Je Kultura le plod „višjih degeneriranceo", duševno bolnih ljudi? (C. Lombrozo!)... Je „solnce" solnce, ali le varljiva kulisna luč?.. Je Krist Satanov agent ali Satan Kristov?... Ni li „moral insanity" znak popolnega zdravja, niso li etično-neozdravljivo inficirani zares defektni?... Je dvoboj med Ormuzdom in Ahrimanom večen?.... Zabavna tragikomedija, sama sebi namen in cilj?... Ni obvelja kompromis med Satanom in Kristom?...

Ali izvira vsa nesreča človeštva le iz megalomanije tistega pradeda, ki je prvi začel hoditi po zadnjih šapah, s sprednjimi pa je posegal po zvezdah, da jih sklati z neba?..

Če ta velja: Kaj ne bi bilo najpraktičnejše, če bi se človeštvo poskusilo odločiti spet za hojo po vseh štirih — v svoj blagor, v radikalno odrešitev od vseh kulturnih nesreč in problemov? ~

Saj ta poskus ne bi bil pretežak: razdalja med človekom in nepokvarjenim šimpanzom vendar še ni nepremostljivo velika! ~

Nazaj k naravi! ~

NB!

Ne zmajujte glave nad menoj! —

Nisem se kar na slepo odločil, da Vas „pozabavam" s temi stvarmi. —

Šele na prigovarjanje založništva sem posegel po peresu. —

Sprejmite stvar, kakor je mišljena in narejena. Lavorik prav gotovo ne zahtevam zanjo. Je čisto _preprosta in prosta improvizacija_. V celem.

Če Vas kot taka veseli, dobro, hvala Vam! Če Vas ne veseli, založništvu moje iskreno sožalje! —

Obseg brošurice je bil vnaprej omejen. Odtod hlastnost in dolgi skoki pripovedovanja. Marsikaj zanimivosti bi se odkrilo šele v lepo zvezanih podrobnostih. V hlastno nametanih skicah pa so marsikatere podrobnosti čisto opuščene, nekatere zabrisane, — nekatere pa ravno vsled tega štrle preveč v oči. —

Oprostite, da sili moja oseba v ospredje! Vem, da je to silno neokusno! Nisem hotel tega, — primite g. založnika za ušesa! —

Kdor misli, da sem za to svoje početje kazni potreben, naj mi to potrebo dokaže. Kaznoval se bom že sam, strogo — kot ponavadi. —

Pa bom menda vendarle vsem postregel. Ta ali oni prijatelj me bo morda celo pohvalil, ostali pa bodo užívali svojo kritiko, svoje zmerjanje, svoje zgražanje!

Tako bodo vsi s stvarjo in z menoj zadovoljni. Vsak po svoje! —

Pozdrav! Vump!

Ljubljana, 29. VII. 19

H. Smrekar —

